

Edebiyat Kuramı İçin Vazgeçilmez Kaynak Metinler: Frankfurt Dersleri

Davut Dağabakan , Ağrı

Bir ulusun, bir milletin gelişmesinde fen bilimlerinin olduğu kadar sosyal bilimlerin de önemi büyüktür. Sosyal bilimlere değer vermeyen ülkelerin fen bilimlerinde de gelişim gösteremedikleri görülür. Bu bağlamda sivilize olmuş bir uygarlık, gelişmiş bir toplum düzeyi için edebiyata, felsefeye, sosyolojiye, psikoloji ve antropolojiye değer verilmelidir. Sosyal bilimlerin teorisine, kuramsal çalışmalara, kavram icadına ve anadilde kavram oluşturmaya da dikkat edilmelidir. Söz konusu olan edebiyatsa, sadece şiir yazmaya, edebi ürünler oluşturmaya değil de işin estetik boyutu sayılan poetikaya da değer verilmelidir. Alman edebiyatı Türk edebiyatına binaen edebiyatın ya da başka sosyal bilimlerin estetiğini ve poetikasını şekillendirme bakımından çok erken dönemlerde uyanışını gerçekleştirmiştir. Edebiyat kuramı bakımından durumu değerlendirecek olursak Barok döneminde yaşamış Martin Opitz'in „Das Buch von der Deutschen Poeterey“ adlı şiir kuramı ve poetik metni Türk poetikalarından, daha doğrusu sistematik poetikasıdan beş yüz sene daha önce yazılmıştır. Bu bilinçlenme, bir uygarlığın sadece edebi eserlerle ilgilenmesini değil de edebi eylemin estetiğini ve poetikasını sistematik bir şekilde gerçekleştirme ahlakını da sunar o millete. Bu da her tür sosyal bilimler alanında derinlikli düşünmeyi sağlar. Sadece edebiyatın bir alt dalı olan şiir kuramı alanında değil, örneğin mimarinin poetikasında ya da bir çayın, kahvenin, bir mekânın poetikasında eşyaya nüfuz ve olgulara derinlikli bakma kudreti de böylelikle bu tür eserlerle sağlanmış olur.

Erken başlayan Alman poetikası eylemleri çağlar boyu sistematik poetikalarla devam etmiş son asırda Goethe Üniversitesi, Frankfurt'ta 1959 yılında edebiyata, edebiyatın sorunlarına ve gelişimine ilgi duyacak öğrencilere (öğrenciler indinde aslında herkese) bir imkân sunmak amacıyla *Frankfurt Dersleri*'ni başlatmıştır. Bundan sonra Ketebe'nin Ex Libris dizisi çatısında oluşturduğu Frankfurt Dersleri dizisinde editörleri Ahmet Sarı ve Şahbender Çoraklı'nın dizinin önemini ve değerini anlatan şu sözlerini buraya alıntılamağa fayda görüyorum:

“Öğrencilerin edebiyatı, edebiyat biliminin kendilerine sunduğu kuru ve cansız, akademide öğretilen yavan bilgilerle öğrenmesi yerine, yazarların yaratım sürecini kendi ağızlarından dinlemeleri ve öğrenmeleri amacıyla poetika alanında *Frankfurt Dersleri* adı altında bir konuk kürsüsü açtı. İlkini Gilbert Murray'ın “Şiirde Klasik Gelenek” (The Classical Tradition in Poetry) adında 1926 yılında sunduğu Norton

konferansları dizisine ve Oxford derslerine çok benzeyen *Frankfurt Dersleri* buraya çağrılan ve konuk olarak kendi poetikasını ya da edebiyat hakkında genel konularda bilgi sunmak isteyen önemli yazara/şaire ya da edebiyat eleştirmenine beş - altı ders imkânı sunmaktaydı. *Frankfurt Dersleri*'ne katılım hakkını elde eden yazarlar/şairler kendi yazı süreçlerini, poetikalarını ya da kendilerine sorun addettikleri edebi konuları sunma özgürlüğüne de sahiplerdi. Ondan sonra da her sene bir yazar *Frankfurt Dersleri*'ni sunma sorumluluğu altında ya kendi poetikasını sunmuş ya da seçtiği bir edebiyat bilimi sorunsalını ele almış ve bu geleneği bugüne dek devam ettirmiştir. Bu kürsüye ekonomik desteği ilk yıllarda S. Fischer Yayınları vermiş, 1963 yılından beri de Suhrkamp Yayınları konferansları desteklemiştir. 1968 yılında *Frankfurt Dersleri* sekteye uğramış, 1979 yılından itibaren Suhrkamp Yayınları'nın dersleri finanse etmesiyle dersler yeniden başlamıştır. Goethe Üniversitesi'nden hocaların katkılarıyla da klasikleşmiş hâlini almıştır. Peter Suhrkamp'ın ve üniversitenin maddi destekçilerinin *Frankfurt Dersleri*'nin gelişmesinde ve dünyaya yayılmasında katkıları görmezden gelinemez. Bugün *Frankfurt Dersleri*'nin arkasında destekçi olarak S. Fischer Yayınları, Schöffling & Co, Suhrkamp Yayınları, Frankfurt Üniversitesi Dostları, Frankfurt Edebiyat Evi (Frankfurter Literaturhaus) bulunmaktadır. Dania Hückmann'ın müessesenin hayat bulmasında destekleri de unutulmamalıdır. 1959 yılında Ingeborg Bachmann ile "Günümüz Edebiyatı Sorunları" adı altında dönem edebiyatının ruhunu vererek başlayan *Frankfurt Dersleri* şu ana kadar seksene yakın çok önemli yazarın, şairin, edebiyat eleştirmeninin dersleriyle edebiyat bilimi alanında son asır Alman, Kıta Avrupası ve dünya edebiyatına tarif edilemez katkılar sağlamıştır. Son on yılda, seneden seneye gerçekleşen dersler altı ayda bir sunulmaya başlanmıştır. *Frankfurt Dersleri*, Alman yazarlarının İkinci Dünya Savaşı döneminden sonra kendi edebiyatlarını geliştirmeyi, edebiyat bilimlerine yeni katkılar sunmayı, alanında yetkin yazarları kendi poetikaları üzerine düşünmeye zorlamayı ve bunları kayıt altına almayı hedeflemektedir. Bu dizi, edebiyat kuramına katkı bakımından önemli bir geleneği oluşturmuştur denilebilir. Son dönemlerde *Heidelberg Dersleri* adı altında buna benzer diziler oluşmuştur. Ketebe yayınları da bu derslerin önemini bildiğinden yaklaşık yarım asrı geçen zaman dilimi içinde Avrupa'da edebiyat bilimine sunduğu sonsuz katkı ile *Frankfurt Dersleri*'ni edebiyat bilimimize katkı sağlaması ve yeni perspektifler sunabilmesi bakımından çevirmeyi hedeflemektedir."

Editörlüğünü Ahmet Sarı ve Şahbender Çoraklı'nın yaptığı bu dizide şu yazarlar şu yıllarda sunumlarını ve derslerini vermişlerdir:

Yazarlar/Dersleri

- 1959/60 Ingeborg Bachmann: Günümüz Edebiyatı Sorunları
- 1960 Marie Luise Kaschnitz: Shakespeare'den Beckett'e Avrupa Edebiyatının Biçimleri
- 1960/61 Karl Krolow: Günümüz Edebiyatı Sorunları
- 1961 Pierre Bertaux, Yves Bonnefoy, Cecil Day-Lewis, Mattias Braun: Kişisel Sunumlar
- 1963 Helmut Heißenbüttel: 20. Yüzyıl Poetikasının Temel Kavramları
- 1964 Heinrich Böll: Edebiyatta İnsanlığın Estetiği
- 1964/65 Hans Magnus Enzensberger: Yazarlar Bir Rol Oynarlar Mı?

- 1966/67 Reinhard Baumgart: Romandan Beklentilerimiz Nelerdir?
- 1967 Wolfgang Hildesheimer: Saçma Nesir/Absürd Nesir
- 1967/68 Hans Erich Nossack: Şiir Öğretilebilir Mi?
- 1979 Uwe Johnson: Yan Koşullar
- 1979/80 Adolf Muschg: Edebiyat Terapi Olabilir Mi? Sağaltılan ve Sağaltılmayan Üzerine Bir Ders.
- 1980 Peter Rühmkorf: agar agar - zaurzaurim. Kafiye Doğasının Tarihi ve İnsansı Kafiye Duygusu Üzerine
- 1980/81 Martin Walser: Özgüven ve İroni
- 1981 Günter Kunert: Tufandan Önce – Nuh'un Gemisi Olarak Şiir
- 1981/82 Peter Bichsel: Edebiyat Dersleri. Okuyucu/Anlatı.
- 1982 Christa Wolf: Bir Anlatının Önkoşulları. Kassandra.
- 1982/83 Wolfgang Koeppen: Yazar İşe Yaramaz Biri Midir?
- 1983/84 Peter Härtling: İspanyol Asker ya da Bulmak veya Uydurmak
- 1984 Friedrich Dürrenmatt: Sanat ve Bilim
- 1984 Paul Nizon: Yazıya Yatmak
- 1984/85 Ernst Jandl: Ağızın Açılıp Kapanmasına Dair
- 1985 Peter Härtling, Wolfgang Hildesheimer, Adolf Muschg'la Birlikte Bir Kolokyum
- 1985/86 Hermann Burger: Yazma Esnasında Fikrin Azar Azar Bitirilmesi Üzerine
- 1986 Hermann Lenz: Yaşamak ve Yazmak
- 1986/87 Hans Mayer: Yaşanan Edebiyat. Ekspresyonizmden Bu Yana Yaşam Deneyimi
- 1987 Ludwig Harig: Kıvılcımın Hesap Edilişi. Dil Oyunları Üzerine.
- 1987/88 Hilde Domin: Özgürlük Anı Olarak Şiir
- 1988 Peter Sloterdijk: Dünyaya Gelmek-Dile Gelmek
- 1988/89 Christoph Meckel: Şiire Dair
- 1989 Jurek Becker: Dikkat Yazar Var
- 1989/90 Günter Grass: Auschwitz'den Sonra Yazmak
- 1990 Hans Christoph Buch: Yakınlık ve Uzaklık
- 1990/91 Karl Dedecius: Polonyalıların Poetikasına Dair
- 1992 Walter Jens: Mitolojiyle Çalışma
- 1992/93 Dieter Kühn: Hayatımın Romanı. Otobiyografi Örneği İçin

Taslaklar

- 1993 Klaus Hensel, Franz Hodjak, Richard Wagner, Werner Söllner: Kendinde Yabancı, Yabancıda Kendi: Çifte Sürgün'de Ana Dil Deneyimleri
- 1993/94 Oskar Pastior: Kendinde Şey Olmayan
- 1994/95 Bodo Kirchhoff: Kendi Bedenimiz Üzerine Efsaneler
- 1995 Wolfgang Hilbig: Eleştirinin Yıkımı
- 1995/96 Dieter Wellershoff: Yılan Derisinin Parıldayışı. Edebi Metnin Varoluşsal ve Biçimsel Görünümü
- 1996 Rolf Hochhuth: Savaşın Trajedinin Doğuşu

- 1996/97 Sarah Kirsch: Yazarlar ve Nesir Yazarları Üzerine
- 1997/98 Marlene Streeruwitz: Yapabilmek. Sevebilmek. Mecbur Olmak. Dilemek. Zorla Yapmak. Bırakmak.
- 1998 Rainald Goetz: Pratik.
- 1998/99 Eva Demski: Kağıdın Rüyası ya da İnsanın Neden Bir Sırrı Olmasın? Ya da Bir Güncesi Olmasın?
- 1999 Einar Schleef: Alman Monologu
- 1999/2000 Hans-Ulrich Treichel: Yazarın Karalamaları
- 2001 Robert Gernhardt: Şiirin Neler Yapabileceğine Dair
- 2001/2002 Patrick Roth: Gölgeleğin Yatağı
- 2003 Elisabeth Borchers: Işıklı Dünyalar. Karanlık Odalar.
- 2003/2004 Tankred Dorst: Dünyevi Olanla Sınanmak
- 2004 Angela Krauß: Herkes Sevgisi, Kişisel Sevgi
- 2004/2005 Monika Maron: Bir Kitabı Nasıl Yazamadığım ve yine de Bunu Yazmaya Çabalamam Üzerine
- 2005 Robert Menasse: İstenç ve Tasarım Olarak Dünyanın Yıkımı
- 2005/2006 Wilhelm Genazino: Ölü Noktanın Canlandırılması
- 2006 Andreas Maier: Ben
- 2006/2007 Urs Widmer: Yaşamaya, Ölmeye ve Diğer Şeylere ve de Şuna ve Buna Dair
- 2007 Josef Winkler: Dil. Seni Yenemeyeceğim. Benim Silahım Sensin.
- 2007/2008 yıllarında sunumunu gerçekleştiremeyen Walter Kempowski'yi anma: Wilhelm Genazino, Andreas Maier, Josef Winkler, Eva Demski ve Urs Widmer Kempowski Okumak başlığı altında derslerini verdiler.
- 2009 Uwe Timm: Başlangıç ve Bitiş Üzerine
- 2009/2010 Durs Grünbein: Sözcüklerin Diziliş Değerleri Üzerine
- 2010 Navid Kermani: Tesadüf Üzerine
- 2010/2011 Ulrich Peltzer: “ortasından başlanılacak“
- 2011 Sibylle Lewitscharoff: İyi, Hakiki ve Güzel Olana Dair
- 2012 Thomas Meinecke: Metin Olarak Ben
- 2012 Alexander Kluge. Anlatı Kuramı
- 2013 Michael Lentz: Nefes Almak, Düzen, Uçurum
- 2013 Juli Zeh: Yedek Çeken
- Kış yarı yılında 2013/2014 Terézia Mora: Ölmek Üzerine
- Yaz yarı yılında 2014 Daniel Kehlmann: Gelin Hayaletler.
- Kış yarı yılında 2014/2015 Sanatlar Arasında Poetikalar—Edebiyatla Diyaloglar
- Yaz yarı yılında 2015 Clemens Meyer: Macera Şirketinin Çöküşü
- Kış yarı yılında 2015/2016 Marcel Bayer, (Ağlamaktan) Kör Yüzyıl
- Yaz yarı yılında 2016 Katja Lange-Müller, Katalizatör Sorunsalı
- Kış yarı yılında 2016/2017 Ulrike Draesner, Hayaletler Grameri
- Yaz yarı yılında 2017 Michael Kleeberg, Daha İyi Bir Anlayışla. Making

Of.

- Kış yarı yılında 2017/2018 Silke Scheuermann, Yeterince Karanlık
- 2018 Guntram Vesper'in hastalığı nedeniyle dersler bir başka tarihe ertelendi.

Frankfurt Dersleri artık klasikleşmiş ve edebiyat bilimi dendiğinde ilk akla gelen dizi olması bakımından çok önemli bir kültür birikimi hâline gelmiştir. Zorlu savaş yıllarında ve sonrasında bile etkisini sürdürmüşse, devamlılığını sürdürmeyi düşünmüşse ilerleyen zamanlarda yeni yazar ve okumalarla yoluna iyiden iyiye devam edecektir.

Ketebe Yayınları'nın 2020 yılında yayımladığı Frankfurt Dersleri şunlardır:

